

MORGENDIENST

zondag 27 januari 2019, 3^e zondag na Epifanie

Avondmaal

Grote Kerk, Wildervank

voorganger: ds Marien Grashoff

Zingen voor de dienst : 'Ik zal er zijn voor jou' (GotZ 199)

Welkom

DIENST VAN VOORBEREIDING

Intochtslied : *Psalm* 145: 4

Moment van stilte

Groet

Gebed voor de wereld

¹Altijd-aanwezige God,
u legt uw zegen op ons
nu wij deze dag samen beginnen.
Bewaar ons in de waarheid
waarin wij rechtens leven;
bepaal ons bij de waarheid
waarvan wij ons ten onrechte afkeren.
Want wij vragen u niet om wat wij wensen,
maar om dat waarvan u weet
dat wij het nodig hebben,
nu wij deze dag en onszelf
opdragen aan u.
Zo bidden wij
door Christus, onze Meester.
Amen.

Woord van bemoediging²

God beziet alles wat hij heeft gemaakt -
en zie, het is zéér goed!

[Genesis 1,31]

GOD ZEGENT DE ZEVENDE DAG
EN HEILIGT DIE.

[Genesis 2,2]

Maar de slang is slinkser
dan al wat leeft in het wild.

[Genesis 3,1]

EN GOD, DE ENE, ROEPT TOT DE MENS:
WAAR BEN JE?

[Genesis 3,6]

Wat vraagt de ENE anders van ons

¹ Morgengebed voor zaterdag, *Iona Abbey Worship Book* (2017) p69.

² Eigen maaksel. De bedoeling is centrale bijbelwoorden samen te laten klinken. Teksten bewerkt, met een oog naar verschillende vertalingen, maar vooral de *Naardense bijbel*.

dan recht te doen,
VRIENDSCHAP LIEF TE HEBBEN
EN OOTMOEDIG TE WANDELEN MET GOD?

[Micha 6,8]

Meester, welk gebod is het eerste van alle?
En Jezus zegt:
HEB GOD, DE ENE, LIEF
UIT HEEL JE HART, ZIEL EN VERSTAND,
EN HEB JE NAASTE LIEF ALS JEZELF.

[Markus 12,28-31]

Glorialied : *Psalm* 145: 5

DIENST VAN HET WOORD

Gebed van de zondag

³Verborgene,
wij danken u voor uw Woord,
dat ons wegroept uit duisternis en dood
en laat leven in de ruimte van uw licht.
Scenk alle mensen op aarde
uw barmhartige zorg die ons omringt,
vandaag en tot het einde van onze dagen.
Amen.

Ruimte voor de kinderen

Lezing uit het Oude Testament : Job 1,1-3.6-12.20-22; 38,1-7.36-38; 42,1-6.10.17⁴

Zingen : *Lied* 942: 1, 2

Lezing uit het Nieuwe Testament : Lukas 8,22-25⁵

Acclamatie

Voor uw Woord in de Schriften,
voor uw Woord in ons midden,
voor uw Woord in ons hart,
DANKEN WIJ U, O GOD.

Zingen : *Lied* 942: 3

Preek⁶

Job is een heel bijzonder bijbelboek. Het is bedacht. Het begint en het eindigt als een sprookje, maar het gaat om wat tussen begin en eind wel en niet gezegd wordt. Eigenlijk heeft

³ *Dienstboek I*, p59 – iets bewerkt.

⁴ Vertaling uit Jan Fokkelman, *Het boek Job in vorm*. Een literaire vertaling met toelichtingen (Amsterdam: SUN, 2009) – met een kleine *Naardense bijbel*-tweak in 1,1: 'Er was eens...' – en uiteraard 'de ENE' voor de niet uit te spreken Godsnaam.

⁵ [Nieuwe bijbelvertaling](#) (2014) – bewerkt.

⁶ Voor deze preek is onder meer gebruik gemaakt van:

+ Jan Fokkelman, *Het boek Job in vorm*. Een literaire vertaling met toelichtingen. Uit het Hebreeuws vertaald, geannoteerd en ingeleid (Amsterdam: SUN, 2009)

+ Gustavo Gutiérrez, *Gerechtigheid om niet*. Reflecties op het boek Job (Baarn: Ten Have, 1987) [vert. van: *Hablar de Dios*. Desde el sufrimiento del inocente. Una reflexión sobre el libro Job (Lima: Instituto Bartolomé de Las Casas, 1986)

+ C.J. van Royen, *Job* (Lochem: De Tijdstroom, [1948] (Uit de wijngaard des Heren, 9)

Job maar één vraag: *Wáárom??* Hij blijft die vraag stellen, laat zich door niemand iets wijsmaken, want hij wil een antwoord van God zelf.

Het boek is bedacht. Daarover zijn alle bijbelgeleerden het wel eens. Maar wat Job overkomt *gebeurt* gewoon in het leven van mensen. Voor we het weten zijn wij zelf Job geworden. Ziekte en dood slaan zomaar toe. Oorlog breekt zomaar uit, rampen daveren zomaar over mensen heen. We zien het om ons heen, hier en nu in Wildervank. En de enige echte vraag is en blijft, alle eeuwen door, deze: *wáárom?!*

De antwoorden die we bedenken en elkaar willen geven gaan meestal niet echt over het 'waarom' maar over het 'hoe'. Hoe is het gebeurd? Wat of wie veroorzaakte de rampspoed? Soms kunnen we een aanleiding vinden of een reden. Maar daarachter gaat toch altijd weer die diepere vraag schuil: *wáárom?* De antwoorden op die vraag blijven meestal in de lucht hangen. We komen niet veel verder dan algemeenheden en abstracties, gemeenplaatsen en doodoeners.

-

Het eerste adres om de schuld voor leed en onheil neer te leggen is gauw gevonden. Dat moet het werk van de satan zijn, de *versjteerder*, datgene dat altijd weer de boel verpest en het feest verstoort. Ook in het verhaal van Job lijkt dat zo te gaan: het is de satan die zijn kans grijpt. Maar als dat alles was, was de schrijver gestopt bij hoofdstuk 3.

Vanaf hoofdstuk 3 tot aan hoofdstuk 37 worden er lange en felle gesprekken gevoerd tussen Job en zijn drie vrienden.⁷ In die gesprekken komen alle bekende antwoorden aan bod: wat Job overkomt is Gods wil en die is nu eenmaal ondoorgrondelijk; God beloont de deugd en bestraft de zonde, dus moet Job iets fout gedaan hebben; God straft mensen om hen te louteren, dus het komt wel weer goed met Job; wat God neemt zal hij ook weer geven; enzovoort.

De vrienden kennen de antwoorden, maar al hun antwoorden zijn uiteindelijk lesjes over God. Lesjes die misschien wel kloppen, maar geen verbinding maken tussen Job en God. Geen van die antwoorden helpt Job ook maar iets verder. Want hij wil niet geloven dat God hem dat aandoet, ook niet via de satan. En Job weet zeker dat hij niet wordt gestraft. Ook al zegt hij zelf aan het begin (en zijn woorden worden door anderen graag herhaald als vrome waarheid):

*De ENE heeft gegeven en de ENE heeft genomen,
de Naam van de ENE zij gezegend*

...voor Job staat die goede afloop nog helemaal niet vast.

Juist door zijn 'wáárom'-vraag hardnekkig vol te houden, juist door God zelf aan te spreken, vindt hij tenslotte de draad van het leven weer terug. Job is volstrekt eerlijk en laat zich geen schijnantwoorden aansmeren. En de vermanende toespraak van een vierde vriend, die Job en

⁷ Eerst het drietal Elifaz de Temaniet, Bildad de Sjoechiet en Tsofar de Naämatiet, die elk Job toespreken waarop die uitvoerig antwoordt. Tenslotte neemt Elihu de Buziet in hoofdstuk 32 nog het woord om Job ernstig te vermanen, overigens zonder dat Job of een ander daarop antwoordt. In hoofdstuk 38 komt het antwoord aan Job van God zelf, waarna Job in hoofdstuk 42 het laatste woord krijgt. De drie eerste vrienden verzoenen zich tenslotte met Job, maar van de 'boze vermaner' Elihu horen we niets meer.

zijn klacht eens even op zijn nummer zal zetten, zogenaamd als verdediging van Gods heiligheid – die krijgt niet eens meer antwoord.

-

Het antwoord van God is niet het antwoord dat Job wilde hebben.⁸ Het is ook niet het antwoord dat wij zoeken. Wij willen een uitleg, een verklaring, een goede reden voor lijden en dood. Liefst willen wij ook een schuldige kunnen aanwijzen.

De ENE gaf Job antwoord uit de storm, hoorden we. God laat zich niet ter verantwoording roepen, maar God zou God niet zijn wanneer niet Job werd geprezen om zijn eerlijke vasthoudenheid en moed. Job heeft niet *over* God gepraat, maar *met* God. Gods absolute grondtoon is gerechtigheid en barmhartigheid en precies daar heeft Job voortdurend naar gezocht en gevraagd. Dan komt uiteindelijk altijd het antwoord, een antwoord van God, niet een antwoord uit de leerboekjes.

Jobs antwoord daarop is tenslotte dat hij de vraag moest stellen, maar dat die vraag hem tegelijk ver boven de pet ging. De meest belangrijke dingen in het leven onttrekken zich aan ons begrip. En daarmee moeten we dan maar leren leven. Dat kan, want God is daarbij.

De meeste bijbelvertalingen eindigen ermee, dat Job zijn vraag herroept en boete doet. Jan Fokkelman, tot 2001 hoogleraar in Leiden, leest met nadruk anders, op grond van de poëtische structuur. Zo hebben we het vanmorgen ook gelezen.

Fokkelman vindt het ondenkbaar dat Job zo lang en zo aanhoudend God blijft vragen en dan ineens bakzeil zou halen.⁹ God vraagt ook helemaal geen boetedoening van hem – alleen van de drie vrienden, maar dat is iets tussen hen en Job.¹⁰ Tegenover de grootheid van de ENE en de ondenkbaarheid van een antwoord op die hoogst eerlijke ‘wáárom?’-vraag zegt Job in feite: ‘Ik houd erover op.’ En exact daarin vindt hij zijn troost. Want *alles heeft zijn tijd*.¹¹

Er is een tijd voor rouwen en een tijd om weer met vreugde te leven. Dat kunnen we elkaar niet voorzeggen, en al helemaal niet voorschrijven. Dat is iets wat wij zelf moeten doen, zelf met vallen en opstaan moeten leren. En met Gods hulp kunnen we dat ook. We mogen eerlijk blijven vragen ‘wáárom?’ – totdat we dat niet meer nodig hebben. Dan zullen licht en leven opnieuw terugkeren.

Als leerlingen blijven wij op weg: leerlingen van de Heer. Die weg kan veranderen in een storm en het meer kan veranderen in een kolkende zee.¹² Maar dat is niet het einde, want *de wind*

⁸ Van Royen, *Job*, p70: “Hij spreekt tot Job precies zo, als Job altijd al gevreesd had ([9,16-20](#)), doch allerminst als deze had gevraagd ([13,20-21](#)).”

⁹ Fokkelman, *Het boek Job in vorm*, p259-262. Fokkelmans redenering kan ik helemaal volgen. Eén ding blijft toch haken bij mij: zoals hij de regel afbreekt in 42,6 negeert de masoretische pauzetekens, met name de *atnach*. En volgens wat ik geleerd heb in Kampen en in Amsterdam is dat een zonde. Maar dat Job niet op de valreep nog keurig binnen de lijntjes van het theologische schuld-en-boete-schema terugkeert, daarin heeft Fokkelman volgens mij zeker gelijk.

¹⁰ [Job 42,7-10](#).

¹¹ [Prediker 3,1-11](#).

¹² Dat zongen we vroeger zelfs op het jeugdkoor: ‘[Put your hand in the hand](#) of the man who stills the water’...

gaat weer liggen en het water komt tot rust.

Het boek Job eindigt als een sprookje, want hij leefde nog lang en gelukkig. Wij geloven niet in sprookjes. Maar sprookjes geven ons toch een diepe wijsheid door: het gaat niet om de goede antwoorden, maar om de weg die wij volgen en volhouden op zoek naar antwoord.

Alida kreeg met de condoleance-kaarten een gedicht toegestuurd. Ik wil daar graag mee afsluiten:¹³

*Laat me vloeken om de onrechtvaardigheid van het leven.
Laat me beven voor de onpeilbare diepte van de dood.
Laat me huilen als een weerwolf om de pijn van het verlies.
Laat me niet begrijpen waarom.*

*Gun me mijn woede voor ik buig voor de onbeheersbare krachten.
Gun me mijn verzet voor ik deemoedig erken:*

*Het is zo.
Het zij zo.*

*Zodat ik me weer kan openen voor het leven,
heropbouw wat te herstellen valt.
En leer te leven met wat definitief verloren ging.*

*En laat me, wanneer de pijn weer opborrelt,
Laat me dan opnieuw beginnen
Met de eerste zin.*

Amen.

Zingen : *Lied* 1005: 1, 4, 5

DIENST VAN DE TAFEL

Collecte

Nodiging¹⁴

Voorbeden

Tafellied : *Lied* 655: 1, 3, 5

Tafelgebed

De HEER zal bij u zijn –
DE HEER ZAL U BEWAREN
Laten wij danken onze God –
HET PAST ONS DE HEER TE DANKEN.
Ja, goed is het

¹³ Een gedicht van de Vlaamse psychotherapeute en dramadocente [Hilde Vleugels](#) (*1954).

¹⁴ Avondmaalsliturgie van René Süß uit: José Verheule, René Süß, *Op water en brood*. De plaats van Israël in de sacramenten (Kampen: Kok, 1991) p84vv [Verkenning en Bezinning 4]; iets geredigeerd.

dat wij de HEER onze God zegenen,

hem, de ENE.

Want hij, de Heer van hemel en aarde,
heeft zich betoond een redder te zijn
van zijn schepselen.

Hij wil niet dat wij sterven in de duisternis,
maar dat wij leven in de heiliging van zijn Naam.

Daarom is hij zijn volk Israël voorgegaan,
in wolk en vuur,
door water en woestijn,
in wonder en gebod,
om met hen zijn verbond te sluiten
en voor hen een plaats te bereiden in het land.

Daarom,
met al wie hem zijn toegedaan,
verheffen wij onze stem en zingen:

Lofzang : 'Heilig zijt gij' (melodie: *Psalm 98*)

Heilig zijt gij, u zal ik prijzen,
o God, u roemen wijd en zijd.
Hosanna tot in uw paleizen,
hemel en aard' uw heerlijkheid.
Gezegend zij de grote koning
die tot ons komt in 's HEREN Naam.
De hele aarde wordt zijn woning,
hij richt een nieuwe wereld aan.

Gedachtenis

Gezegend zijt gij, God onze Vader,
en gezegend is hij die komt in uw Naam:

Jezus uw Zoon, Israël in ons midden.

Want in hem is uw rijk ons nabijgekomen
en hebben wij, die veraf waren, de tekenen gezien.

Hij was in levenden lijve uw heil en uw wil,
hij heeft voorgoed

de hoop in ons wakker geroepen.

In de nacht waarin hij werd overgeleverd
heeft Jezus een brood genomen

en hij zegt:

'Gezegend zijt gij, HEER onze God, koning der wereld,
die het brood geeft uit de aarde.'

Hij breekt het en zegt:

'Dit is mijn lichaam voor jullie.

Doet dit tot mijn gedachtenis.'

> *het brood breken*

Na de maaltijd neemt hij de beker en zegt:

'Gezegend zijt gij, HEER onze God, koning der wereld,
schepper van de vrucht van de wijnstok.'

En hij zegt:

(I)

[Genesis 1,1]

[Genesis 9,9-11]

[Jesaja 9,1]

[Exodus 13,21]

[Exodus 14,21]

[Exodus 15,22]

[Exodus 20,1-17]

[Exodus 3,8]

[Matteüs 21,9]

(II)

[Efeziërs 2,17]

[1 Korintiërs 11,23-26]

[Psalm 104,14]

[Psalm 104,15]

'Dit is het nieuwe verbond in mijn bloed,
doet dit tot mijn gedachtenis.'

> *de beker inschenken*

Want zo dikwijls wij eten van het brood
en drinken uit de beker,
verkondigen wij de dood des Heren,
totdat hij komt!

> *brood en wijn tonen*

De gaven van God,
voor het volk van God.

Komt nu,
want alle dingen zijn gereed.

Delen van brood en wijn : 'Ubi caritas' (Lied 568)

Slotgebed

In deze tekenen van brood en wijn, HEER,
bieden wij onszelf aan

als het lichaam van Jezus uw Zoon.

Wij bidden u,

zend **uw Geest** in ons midden

en maak ons tot een sprekend teken,

midden in wanhoop en verslagenheid,

midden in vreugde en verwachting,

van uw aanhoudende zorg,

van uw verborgen leiding

op de weg naar uw toekomst:

de eenheid van al uw mensenkinderen.

[Romeinen 12,1]

[Efeziërs 1,23]

(III)

[1 Korintiërs 6,19]

[1 Petrus 5,7]

[Genesis 22,8.14]

[1 Korintiërs 15,28]

Onze Vader

Slotlied : Lied 675

Zegen